

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Disputationes|| ROBERTI BELLAR-||MINI E SOCIETATE
IESV,|| DE CONTROVERSIIS CHRISTIANAE|| FIDEI,
ADVERSVS HVIVS TEM-||poris Hæreticos,||**

Tribus Tomis comprehensæ.||

DE SACRAMENTO|| POENITENTIAE.|| QVATVOR LIBRIS COM-||REHNSA.||

Bellarmino, Roberto Francesco Romolo <Heiliger>

Ingolstadii, [1599]

VD16 B 1607

XIX. Refelluntur sententiæ Hæreticorum, & Catholica confirmatur.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-54092](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-54092)

In Caluini sententiam Theodorus Beza discipulus eius descendit, eamque tuetur & explicat, in libro quem inscripsit, Absterfio calumniarum Tileman. Heshuf. in responsione ad 4. calumniam.

CAPVT XIX.

Refelluntur sententia Hæreticorum, & Catholica confirmatur.

NUNC breuiter, & per partes nouorum Hæreticorum dogmata refellemus, ac veterem & cõmunem Ecclesiæ Catholicę, quæ sola vera est, sententiam comprobabimus.

Sit igitur propositio PRIMA: *Terror animo incussus à lege, quem Lutherani Contritionem, siue Mortificationem appellant, non rectè inter partes Pœnitentię numeratur.* Hęc propositio conformis est Trid. Concil. sess. 6. c. 6. vbi numerantur quidem terrores incussi inter ea, quæ hominem ad iustificationem iuuant, & præparant; tamen non ponuntur Pœnitentię partes, sed ab ea potiùs distinguuntur, cum inter eos, & Pœnitentiã, actus quidam spei & dilectionis intercedere dicantur. Aliud enim est, aliquid ad conuersionem & iustificationem requiri, aliud, partem siue actum esse Pœnitentię, si de Pœnitentiã, vt Theologos decet, propriè loquamur. Igitur vt illos terrores ad conuersionem vt plurimum requiri non negamus, ita partem esse Pœnitentię minime concedimus.

Nam IN PRIMIS Scriptura distinguit terrorem à Pœnitentiã. Vbi enim legimus in epist. post. ad Corinth. cap. 7. *Quæ secundum Deum est tristitia, Pœnitentiã in salutem stabilem operatur,* per tristitiã intelligi debet molestia quædam, & timor, ac pudor natus ex obiurgatione illa vehementi, & minis, quibus Apostolus apud Corinthios vsus fuerat. Non enim vocat Apostolus eo loco tristitiã, dolorem de peccatis admissis, quæ est ipsa Contritio, siue Pœnitentiã, sed molestiã illam, & verecundiã, quæ equo animo accepta, & secundum Deum, Pœnitentiã saluberrimã gignit. Nam in eadẽ epist. cap. 2. Apostolus ait: *Ex multa tribulatione,*

angustia cordis, scripsi vobis, non ut contristemini, sed ut sciatis, quam charitatem habeam abundantius in vos. Et cap. 7. Gaudeo, inquit, non quia contristati estis, sed quia contristati estis ad Pœnitentiam. At certè Apostolus non hæc diceret, si per tristitiam, dolorè illum acciperet, quo quis angitur, quòd Deum offenderit. Non diceret, inquam, *Scripsi vobis, non ut doleatis de peccato*, cum hoc ipsum vehemèntissimè cuperet, neque diceret: *Non gaudeo quia contristati estis*, cum maximè gaudendum sit, quòd peccatores peccasse se doleant, & gaudium sit in cœlo super vno peccatore Pœnitentiã agentem. Itaque, ut Chrysostomus, & alij exponunt, sententia Pauli est: *Non gaudeo de tristitia, gaudeo de fructu, qui est Pœnitentia*. Et quemadmodum medicus non gaudet, quòd amaro pharmaco, vel sectione, aut adustione ægrotum cruciet, sed gaudet de sanitate, quæ ex pharmaco illo, vel sectione, aut adustione consequitur: sic etiã Paulus non gaudet, quòd aspera obiurgatione & minis, terrorem & molestiam Corinthiis attulerit, sed quòd ea molestia ac terrores Pœnitentiã, eamq; stabilem & omninò salutarem pepererint. Vides igitur ex doctrina Apostoli Pœnitentiã non esse terrorem ex minis incussum, sed effectum, seu fructum quèdam eius terrores, ut Concil. Trident. rectè docet.

DEINDE, si quis inspiciat definitiones omnes Pœnitentiæ, quæ apud Theologos tum veteres, tum recentiores existant, & simul inveniuntur apud Magist. in 4. lib. sentent. distinct. 14. & apud Gratianum de Pœnitentia, dist. 3. in nullarum earum terrores istos inueniet, quos Lutherani partem Pœnitentiæ faciunt.

PRAETEREA, cum partes Pœnitentiæ quærimus, non quosuis motus, qui quocunq; modo ad Pœnitentiã pertinent, quærimus, sed eos motus siue actus dütaxat, qui ex ipsa virtute Pœnitentiæ prodeunt. Porro terreri, cum intentantur minæ; non est vllius virtutis actus, sed naturalis affectio, quam etiã in pueris, & in ipsis bestiis cernimus.

AD HÆC, sæpe terrores in iis inveniuntur, qui Pœnitentiã nullam agunt, ac ne inchoant quidem, ut in dæmonibus, qui credunt, & contremiscunt. Iacobi 2. sæpe etiã nonnulli veram Pœnitentiã agunt, nullo pœnæ terrore, sed solo Dei & iustitiæ amore impulsì, qualem credibile est fuisse

H h h h h

beatam

beatam illam fœminam, de qua Dominus ait, Luc. 7. *Dimittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.* Quod si terrores sine Pœnitentia, & Pœnitentia sine terroribus, aliquando esse potest, cerrè non debent terrores illi inter partes Pœnitentiæ numerari.

DENIQUE fides, vt mox probabimus, non est pars Pœnitentiæ, sed eam præcedit. Atqui terrores incussi à lege, et sententia Aduersariorum, ipsa etiam fide priores sunt: non igitur terrores incussi à lege, partes Pœnitentiæ rectè dici possunt. Vide plura in secundo libro, cap. I.

SECUNDA propositio: *Fides non est pars Pœnitentiæ, licet ad eam efficiendam necessario requiratur.* Hæc etiã propositio conformis est Tridentino Concilio, sess. 6. cap. 6. vbi fides primo loco ponitur inter ea, quæ ad iustificationem disponunt, & à Pœnitentiâ, quæ inter eas dispositiones quintum locum obtinet, apertè distinguitur.

Probatur autem PRIMO ex illis ipsis locis, vnde Aduersarij sententiam suam probant: proferunt enim Melancthon, Illyricus, Heshusius, Kemnitius, & alij passim, duo loca, vt probent duas esse Pœnitentiæ partes, Terrores, & fidem. PRIOR locus est Marc. I. *Pœnitentiam agite, & credite Euangelio.* ALTER ACTOR. 20. *Testificans iudæis, & que Gentilibus in Deum Pœnitentiam, & fidem in Dominum nostrum IESVM CHRISTVM.* AT hæc loca maxime faciunt contra eos: siquidem distinguitur in utroque loco fides à Pœnitentiâ. Non enim Dominus apud Marcum ait: *Pœnitentiam agite credentes Euangelio*; sed: *Pœnitentiam agite, & credite Euangelio*: duo sunt igitur, ac diuersa, Pœnitentiam agere, & credere Euangelio. Sic etiam beatus Paulus non ait: *Testificans in Deum Pœnitentiam, quæ ex fide, & terroribus constat*, sed: *Testificans in Deum Pœnitentiam, & fidem in Dominum nostrum IESVM CHRISTVM.*

DEINDE fides Pœnitentiâ præcedit, eamque gignit, vt exemplum Niniuitarum, & ratio manifesta docet: *Crediderunt, inquit Scriptura Ion. 3. Niniuita in Deum, & prædicauerunt ieiunium, & induiti sunt sacco.* Et sanè intelligi non potest, quod serid aliquis Pœnitentiam agere incipiat, nisi prius credat vera esse, quæ Deus tum peccatoribus comminatur, tum pœnitentibus pollicetur. Quod si fides Pœnitentiæ

nitentiam præcedit, certa causa eius esse potest, pars autem nullo modo.

ADHÆC partes Pœnitentiæ, ut supra diximus, illæ actiones censendæ sunt, quæ à virtute Pœnitentiæ manant. Atqui credere, nō Pœnitentiæ, quæ virtus est moralis, sed fidei virtutis Theologicæ actio est.

DENIQUE veteres Patres cūm Pœnitentiam definiunt, nusquam fidei meminerunt: quod certè non facerent, si ea potissima Pœnitentiæ pars esset, ut Lutherani volunt. GREGORIVS homil. 34. Pœnitentiam definit: *Præterita peccata plangere, & plangenda non admittere*. AMBROSIVS in præfatione enarrationis in Psalmum 37. *Plena, inquit, est definitio Pœnitentiæ, commemoratio delictorum, & unusquisque peccata sua, velut quodam quotidiani sermonis castiget flagello, & commissa sibi flagitia condemnet*. Quibus verbis docet, Pœnitentiam in eo consistere, ut quis peccata sua confiteatur, & confitendo castiget, ac damnet: quod sine detestatione, quam nos Contritionem vocamus, & sine Satisfactione, vel eius proposito, fieri non potest. Quomodo enim seriò peccata confiteatur, qui ea non detestatur? & quomodo ea castiget, & damnet, qui Satisfactione emendare non cupiat?

AT certè credere sibi remitti, vel remissa esse peccata; ad eam Confessionem minimè requiritur. Cur enim non, possit aliquis cum dolore animi peccata sua fateri, & ea laboriosis operibus castigare, & proinde ex Ambrosij sententia plenam agere Pœnitentiam, etiamsi nondum certò credat ea sibi esse remissa, aut etiam tunc remitti? Certè Niniuitæ crediderunt in Deum, teste Scriptura Ionæ 3. & tamen de remissione dubitabant, cūm dicerent: *Quis scit si conuertatur, & ignoscat Deus?* eos autem Pœnitentiam egisse gratam Deo, eadem Scriptura testatur. Itaque fides ista specialis, non modò non est Pœnitentiæ pars, sed neque ad eam vllomodo requiritur.

Quod verò nos in secunda propositione diximus, sine fide Pœnitentiam haberi non posse; de fide vera, & Catholica intelleximus, non de isto Lutheranorum figmento, quod tamen ipsis fides iustificans, & pars præcipua Pœnitentiæ est.

TERTIA propositio: *Non sunt omnia bona opera, quæ post iustificationem fiunt, inter partes Pœnitentiæ numeranda.* Hoc est aduersus molles Lutheranos, qui omnia opera bona intra Pœnitentiã includunt. Non volumus autem negare, quin propositum benè viuendi ad Pœnitentiã pertineat, neque etiam quin opera quædam bona, quæ ad eum finem tendunt, vt vel Pœnitentiã interior ostendatur, vel pro peccatis satisfiat, in partibus Pœnitentiæ numerentur: sed id solùm asserimus, non omne bonum opus post reconciliationem cum Deo factum, partem esse Pœnitentiæ. Id quod vix vllam probationem exigit: multa sunt enim opera bona, quæ à iustificatis fiunt, sine vlla relatione ad peccata præterita; ex charitate in Deum, ex misericordia in proximos, ex iustitia in eos quibus aliquid debet, ex temperantia, fortitudine, ceterisque virtutibus, qualia opera facerent, etiamsi nunquam peccassent, aut Pœnitentiã cognouissent.

QUARTA propositio: *Non rectè ponuntur Pœnitentiæ partes, Mortificatio, & Viuificatio, ad eum sensum, quo à Caluino & Beza accipiuntur.* Ratio propositionis huius certissima est. Nam Caluinus & Beza, vel confundunt omnino Pœnitentiã cum iustificatione, vel posteriorem iustificationem esse volunt: dicunt enim, Pœnitentiã esse fructum fidei iustificantis, & per Mortificationem & Viuificationem intelligunt refrenationem vitiosarum affectionum, & piosum studium benè operandi, quæ in reconciliatione inchoantur, ac deinde tota vita perficiuntur.

AT Scripturæ diuinæ passim docent, Pœnitentiã viam esse ad iustificationem, & proinde priorem ipsa iustificatione. Hieremiæ 18. *Si Pœnitentiã egerit gens illa à malis operibus, & ego Pœnitentiã.* Ezechielis 18. & 33. sæpe repetit Dominus: *Si Pœnitentiã egerit impius, iniquitatum eius non recordabor.* Lucæ 3. *Nisi Pœnitentiã habueritis, omnes similiter peribitis.* Lucæ 24. *Oportebat predicari Pœnitentiã, & remissionem peccatorum.* Actorum 2. *Pœnitentiã agite, & baptizetur vnusquisque vestrum in nomine IESU CHRISTI in remissionem peccatorum, & accipietis donum Spiritus sancti.* Actor. 3. *Pœnitimini, & conuertimini, & deleantur peccata vestra.* Actor. 5. *Hunc principem & Saluatorem*

quem Deus exaltauit dextera sua, ad dandam Pœnitentiam Israël, & remissionem peccatorum. Actor. 8. Pœnitentiam age ab hac nequitia tua, & roga Deum, si fortè remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui. Actor. II. Ergo & Gentibus Pœnitentiam dedit Deus ad vitam.

Quòd si pœnitentia via est ad remissionem peccatorum, & prior iustificatione, secundum Scripturas; multò maiori ratione Mortificationem illam & Viuificationem præcedet, quæ opinione Aduersariorum, fructus est fidei iustificantis, & iustificationem ipsam consequitur. Quare tam Lutherani, quàm Calvinistæ, extrema sectantur: & sicut Lutherani errant, quia Pœnitentiam in his motibus constituunt, qui veram Pœnitentiam antecedunt; ita quoque errant Calvinistæ, qui Pœnitentiam in his actionibus ponunt, quæ veram Pœnitentiam consequuntur.

ADDE, quòd Pœnitentia in Scripturis non dicitur, nisi, à peccatis, sine, ab operibus mortuis, iuxta illud Hebr. 6. *Non versus iacentes fundamentum Pœnitentia ab operibus mortuis, ad perfectionem feramur.* Nec Pœnitentia est omnium hominum, secundum Scripturas, sed peccatorum tantùm: iustis enim Deus non posuit Pœnitentiam, vt legimus in oratione Manasse; & Dominus Luc. 15. dicit, iustos nõ egere Pœnitentia. Non igitur rectè Calvinus Pœnitentiã vocat mortificationem illam afflictionum, & renouationem spiritalem, quæ est omnium hominũ, etiam iustorum: ista enim ad perfectum, non ad Pœnitentiam pertinent.

QUINTA propositio: *Tres sunt partes Pœnitentia; Contritio, Confessio, & Satisfactio.* Hæc propositio, in qua conueniunt omnes Catholici, breuiter explicanda ac probanda est. PRIMO igitur OBSERVANDVM erit, hoc loco nomine Pœnitentiæ non significari habitum, seu virtutem Pœnitentiæ, quæ, vt supra diximus, partes nõ habet, cum simplex qualitas sit; neque etiam actualem Pœnitentiam absolute, cum Confessio & Satisfactio Contritionis signa & effectus sint, & proinde ad eam non vt partes ad partem, sed vt effectus ad causam referantur: sed designari actualem Pœnitentiam, quatenus ea ex parte pœnitentis ad remissionem peccatorum in Sacramento reconciliationis necessaria est. Quia enim tres isti actus, qui ex virtute Pœnitentiæ

(licet non æquè immediatè, & principaliter) oriuntur, ex parte pœnitentis necessarij sunt, idèd tres partes Pœnitentiæ numerantur.

SECUNDO est OBSERVANDVM, tres istas Pœnitentiæ partes non solùm requiri in ordine ad Sacramentum, sed etiam extra Sacramentũ suo quodam modo esse, ac fuisse necessarias in omni lege. Dixi autem, Suo modo, propter duas causas. PRIMVM, quia extra Sacramentum non requiritur confessio omnium peccatorum, quæ Sacerdoti fiat, neque Satisfactio à Sacerdote iniuncta: sed satis est confessio quorundam generalis facta Deo, & Satisfactio per opera laboriosa spontè assumpta. DEINDE, quia extra Sacramentum, si quis aut angustiis temporis, aut alia de causa legitimè impeditur, quo minus confiteri aut satisfacere queat, sola contritio interior ad salutem illi sufficiet.

TERTIO OBSERVANDVM est, non esse huius loci, de singulis his tribus partibus accuratè differere, id enim ad librum sequentem propriè pertinet: nunc verò muneri nostro satisfacisse videbimur, si ex diuinis literis, testimoniis veterum, & congruentia rationis ostendere potuerimus, Contritionem, Confessionem, & Satisfactionem saltem in genere, actus quosdam esse virtutis Pœnitentiæ, ac per hoc partes ac veluti membra Pœnitentiæ actualis.

PRIMVM igitur Contritionem ad Pœnitentiã pertinere, Scripturæ passim docet. Deut. 4. *Cum quaesieris Dominum, inuenies, si tamen quaesieris in toto corde, & tota tribulatione animæ tuæ.* Ioëlis 2. *Scindite corda vestra.* Psalm. 50. *Cor contritum & humiliatum Deus non despicies.* Confessionem quoque Pœnitentiæ partem esse, perspicuum est ex infinitis locis. Num. 5. *Vir siue mulier, cum fecerint ex omnibus peccatis, quæ solent hominibus accidere, constitebuntur peccatum suum, &c.* Psalm. 31. *Dixi, confitebor aduersum me iniquitatem meam Domino.* Matth. 3. *Baptizabantur ab eo in Iordane, confitentes peccata sua.* Actor. 19. *Multi credentes veniebant confitentes, & annunciantes alius suos.* 1. Ioan. 1. *Si confiteamur peccata nostra, fidelis est, & iustus, ut remittat nobis peccata nostra.* Denique Satisfactionem per opera laboriosa, frequentissimè Scriptura commemorat. 2. Esdræ capitulum 9. *Conuenerunt filij Israël in ieiunio, & in sacco, et humus super*

eos, & confitebantur peccata sua. Daniel. 4. Peccata tua elemosynis redime. Ioël. 2. Conuertimini ad me in toto corde vestro, in ieiunio, & fletu, & planctu. Matth. II. Olim in cinere, & cilicio Pœnitentiam egissent.

PRÆTEREA idem Scripturarum exemplis demonstrari potest. Illustre est exemplum Davidis 2. Regum 24. ubi cum David iussisset populum numerari, & in ea re ex quadam animi elatione peccasset, inquit Scriptura, describens Pœnitentiam eius: Percussit autem cor David cum, ecce Cōtritionem, & dixit David ad Dominum: Peccaui valde in hoc facto, ecce Confessionem, sed precor Domine, ut transferas iniquitatem serui tui, quia stultè egi nimis. Et paulò infra: Ego sum qui peccaui, & ego iniquè egi; isti qui oues sunt, quid fecerunt? Vertatur, obsecro, manus tua contra me. Et paulò post obtulit sacrificium, & sic Dominus placatus est: in quo apparet Satisfactio, per orationem, & subiectionem ad flagella Domini, & tandem per sacrificij oblationem.

ALIUD exemplum est Niniuitarum, quorum Pœnitentiã Dominus in Euangelio laudauit Matth. 12. ita verò ea describitur Ionæ 3. Conuertatur Vir à Vicia sua mala, ecce Contritionem, & clamet ad Dominum in fortitudine, ecce Confessionem, & homines & iumenta nõ gustent quidquam, neque pascantur, & aquam non bibant, & operiantur saccus homines, & iumenta, ecce Satisfactionem.

TERTIUM exemplum habemus in Euangelio Lucæ 18. ubi describitur Publicanus pœnitens, qui in signum Contritionis non audebat oculos ad cœlum leuare: & peccatum confitebatur, dicens: Deus propitius esto mihi peccatori. ac denique pectus suum percutiebat, quod pertinet ad Satisfactionem. Huic simile est exemplum filij prodigi Lucæ 15. qui PRIMVM ad se reuertitur, ac statum detestatur suum. DEINDE confiteretur, dicens: Pater peccaui in cœlum, & coram te. POSTREMO subiicit se pœnæ à patre inferendæ: Nam non sum dignus vocari filius tuus, fac me sicut vnum ex mercenariis tuis.

EADEM veritas ex Patrum testimoniis copiosè probari posset, sed quia testimonia illa suis locis infra adferenda erunt, ubi de his tribus partibus seorsim differetur: nuoc so-

lùm illa breuiter annotabo, in quibus omnium trium partium simul mentio fit.

TERTULLIANVS in lib. de Pœnitentia, posteaquam de Contritione dixerat, oportere pœnitentem animum memoribus deicere, ingemiscere, lachrymari, & mugire dies & noctes: & ibidem de Satisfactione; sacco & cineri incubare, corpus sordibus obscurare, ieiuniis preces alere, &c. subiungit de Confessione: *Hac omnia Exomologesis, Et Pœnitentia commendat, Et de periculi timore Dominum honoret, Et peccatorem ipsa pronuncians pro Dei indignatione fungatur.* Et paulò post: *Cùm igitur prouoluit hominem, magis reuera cùm squalidum facit, magis mundatum reddit; cùm accusat excusat; cùm condemnat, absoluit.* S. CYPRIANVS in sermone de lapsis: *Denique, inquit, quanto Et fide maiore, Et timore meliore sunt, qui quamuis nullo sacrificij, aut libelli facinor constricti, quia tamen de hoc vel cogitauerunt, hoc ipsum apud Sacerdotes Dei dolenter, Et simpliciter confitentur, Exomologesim conscientia faciunt, animi sui pondus exponunt, salutarem medelam paruis licet, Et modicis vulneribus exquirunt.* Hac ille: ubi vides primùm fidem & timorem, nõ inter partes, sed inter causas Pœnitentiæ numerari: Deinde tres Pœnitentiæ partes distinctè, & perspicuè ostendi, Contritionem in verbo illo: *Dolenter*, Confessionem in illo: *Confitentur*, Satisfactionem in illis, *Salutarem medelam vulneribus exquirunt.* S. IOANNES CHRYSOSTOMVS in sermone de Pœnitentia, qui habetur in 5. tomo post homilias decem de Pœnitentia: *In corde, inquit, eius, contritio est, in ore confessio, in opere tota humilitas, hac est perfecta, et fructifera Pœnitentiæ.* S. AVGVSTINVS tractat. in Psal. 146. illa verba exponens: *Qui sanat contritos corde, sanat, inquit, contritos corde, sanant confitentes, sanat seipso punientes:* ubi perspicuè audis tres partes veræ Pœnitentiæ.

ACCEDAT postremò etiam ratio ex ipsa natura Pœnitentiæ ducta. Pœnitentia enim de qua hîc agimus, non est quælibet peccati detestatio, ac punitio, sed detestatio ac punitio peccati, ut est offensio diuinæ Maiestatis, & ut ad peccatum tollendum, & amicitiam cum Deo resarciendam ordinatur. Hinc enim Act. 20. vocatur Pœnitentia in Deum & Actor. 26. coniungitur cum conuersione ad Deum: & patet

sim in diuinis literis, ac præsertim Ezech. 18. & 33. Pœnitentiæ finis dicitur iustificatio, & reconciliatio. Hoc autem interest inter iustitiam vindicantem, & Pœnitentiam reconciliantem; quod ad iustitiam vindicantem satis est, si reus pœnam luat à Iudice præscriptam, siue is libenter id faciat, siue inuitus, & siue is qui læsus est, id prober, siue improber: at mûlta in Pœnitentia reconciliante subeunda est prompto animo ab eo, qui læsit, & ad arbitrium eius qui læsus est. Quare necessario hîc exigitur PRIMVM, vt qui peccauit, doceat se peccasse, & amicitiam violasse: quando enim recuperare amicitiam cuperet, qui non doleret amissam? DEINDE, vt subiiciat se pœnæ ad arbitrium Dei, qui læsus est. Et, quia Deus per Ministros suos nobiscum agit: oportet, vt qui peccauit, illi homini se spontè subiiciat, qui Dei locum tenet. Id verò fieri nequit, nisi & culpas suas ei per Confessionem aperiat, & mûlctam suscipiat, quam ille præscripserit. Sunt igitur tria illa necessaria: detestatio peccati cum proposito vitæ melioris, quæ Contritio dicitur; Confessio, & Satisfactio.

ADHÆC, tria ista, natura ipsa duce, quotidie adesse videmus, cum aut liberi cum parentibus, aut serui cum dominis, aut vxores cum viris in gratiam redeunt: nam & signa doloris ostendunt, & peccatum fatentur, & se castigationi subiiciunt, aut certè indulgentiam petunt: *Ad iudices, inquit pro Ligario M. TULLIVS, sic agi solet; Non fecit, non cogitauit, falsi testes, fictum crimen: Ad parentem autem, Erravi, temerè feci, pœnitet, ad clemētiam tuam confugio, delicti veniam peto, vt ignoscas oro.* Docent autem sacræ literæ non vno in loco, Deum erga homines, & patris, & Domini, & sponsi locum tenere: proinde non absimilem esse debet Pœnitentiam, & conuersionem hominum ad Deum, illi, quæ est filij ad parentem, serui ad dominum, vxoris ad virum. *Isaiæ 63. Tu pater noster, & Abraham nesciuit nos, & Israël ignorauit nos: tu Domine pater noster, Redemptor noster, à seculo nomen tuum.* *Psal. 122. Sicut oculi seruatorum in manibus dominorum suorum: sicut oculi ancilla in manibus domina sua, ita oculi nostri ad Dominum Deum nostrum, donec misereatur nostri.* *Hierem. 3. Tu fornicata es cum amatoribus multis, tamen reuertere ad me, dicit Dominus.*

Hhhhh §   POSTREMO,

POSTREMO, neque illa congruentia contemnenda videtur, quòd quemadmodum tria sunt instrumenta peccandi, cor, lingua, manus; peccamus enim corde, verbo, & opere: ita par est, vt tria sint veluti instrumenta Pœnitentiæ; & aduersus peccatum cordis, Contritione, oris, Confessione, & operis, Satisfactione pugnemus, vt hac ratione iuxta Apostolum ad Roman. 6. *sicut exhibuimus membra nostra seruire immunditie & iniquitati ad iniquitatem: ita nunc exhibeamus membra nostra seruire iustitie in sanctificationem.*

CAPVT XX.

Respondetur ad argumenta Aduersariorum.

RESTAT nunc vt iis obiectionibus respondeamus, quas aduersarij contra doctrinam iam explicatam & confirmatam faciunt. PRIMVM igitur Ioannes Calvinus lib. 3. Instit. cap. 3. §. 8. probat duas esse Pœnitentiæ partes, ex illis Scripturæ locis: *Quiescite agere perversè, discite bene facere.* Isaia 1. item: *Declinate à malo, & fac bonum.* Psal. 34.

RESPONDEO, locus Isaia, Caluini sententiæ manifestè repugnat. Nam Isaias post illa verba, subiungit: *Si fuerint peccata vestra vt coccinum, sicut lana alba erunt.* Proinde Pœnitentiam, quæ continet præteritorum peccatorum detestationem, & propositum vitæ melioris, non post iustificationem constituit, vt Calvinus facit, sed ante: neque fructum, sed causam iustificationis esse docet. QVOD autem attinet ad alterum locum, quæ ibi numerantur, partes iustitiæ, non pœnitentiæ sunt. Nam Pœnitentia ad peccatores tantùm pertinet, iuxta illud: *Non Veni Vocare iustos, sed peccatores ad Pœnitentiam.* Luc. 5. at declinare à malo, & facere bonum, iustorum est proprium. Itaque perperam Calvinus confundit Pœnitentiam, cum iustitia: neque vquam in Scripturis inueniet Pœnitentiam appellari, declinare à malo, & facere bonum: sed, in fletu & planctu, in cinere & cilicio, elemosynis & ieiunio, præterita malè facta purgare.

SECYND